

ПЕДАГОГІКА ЗА КОРДОНОМ

УДК 378.011.3-051:338.48 (437.3)

В. Ю. Захарченко

ОСВІТНІ СТАНДАРТИ ТА ПРОГРАМА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ТУРИЗМ» ОСВІТНЬО-КВАЛІФІКАЦІЙНОГО РІВНЯ «БАКАЛАВР» В ЧЕСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ

За останнє десятиріччя проблеми забезпечення сфери туризму професійними кадрами в Україні перейшли у ранг першочергових завдань. Рівень підготовки фахівців у сфері туризму поки що не відповідає потребам ринку. В проекті Концепції Державної цільової програми розвитку туризму і курортів на 2011-2015 роки серед десяти чинників виникнення проблем вітчизняної сфери туризму та курортів вказано на «недосконалу систему підготовки фахівців у цій сфері, що не відповідає критеріям і стандартам якості європейської системи освіти» [3]. Це свідчить про необхідність удосконалення сучасної системи кадрового забезпечення сфери туризму шляхом адаптації та використання інноваційних ідей європейської системи освіти.

Для розгляду основних процесів функціонування європейської системи підготовки кадрів сфери туризму у вищих навчальних закладах та визначення шляхів впровадження необхідних стандартів та змін до програми туристської освіти в Україні, ми вважаємо доцільним розглянути освітні стандарти та програму підготовки фахівців сфери туризму у вищих навчальних закладах такої країни як Чехія. Наш вибір пояснюється з одного боку наявністю природно-географічних та культурно-історичних паралелей у розвитку обох країн, з іншого – високим рівнем підготовки фахівців з туризму на території Чехії, який підтверджується визнанням чеського диплому фахівця з туризму у всіх країнах Європи, а також Канади та Австралії, співпрацею зі світовими туристськими асоціаціями.

Питанням професійної підготовки фахівців сфери туризму присвячені роботи таких українських та російських вчених, як О.А. Алілуйко, В.К. Бабарицька, В.К. Бейдик, Т.І. Власова, А.П. Конох, О.В. Пірогова, В.К. Федорченко, Г.С. Цехмістрова та інші; проблема стандартів у вищій освіті України розглядалася у роботах В.П. Андрущенко, В.І. Байденко, В.П. Беспалько, І.Ф. Бех, І.А. Зязюн, В.С. Лутай, В.Л. Петренко, Н.А. Фоменко; проблеми створення стандартів та освітніх програм підготовки кадрів сфери туризму в Чеській Республіці досліджують Вера Каспарова (Věra Kašparová), Ричард Червени (Richard Červený), Мікаела Хостінска (Michaela Hostinska), Петра Яснове (Petra Jansová) та інші.

Треба зазначити, що в рамках однієї наукової статті неможливо у повній мірі розкрити усі аспекти проблеми підготовки фахівців для сфери туризму за всіма освітньо-кваліфікаційними рівнями. Тому метою цієї публікації є розгляд основних стандартів та програми підготовки фахівців сфери туризму освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» в Чеській Республіці.

Відповідно до мети було поставлено такі завдання: 1) ознайомитися з поняттями освітній стандарт та програма підготовки; 2) визначити основні стандарти туристської освіти в Чехії; 3) розглянути структуру програми підготовки фахівців спеціальності «туризм» рівня «бакалавр» в Чеській Республіці.

Для уникнення розбіжностей у тлумаченні поняття «освітній стандарт» в українській та чеській освітніх системах, ми вважаємо доцільним використати визначення, які надає міжнародна організація з питань освіти ЮНЕСКО. Таким чином, згідно міжнародного тезаурусу «освітній стандарт» визначається як – «критерії, встановлені навчальним закладом для визначення успішності студентів»; зі всесвітньої декларації з освіти для всіх це – «певний набір засобів навчання для реалізації змісту навчання». На наш погляд, найширше відображає сутність поняття «освітній стандарт» тлумачення, яке надається у міжнародній доповіді з освіти (1993 року) міжнародної організації з питань освіти ЮНЕСКО. Де «освітній стандарт» це – «рівень освіти, який мають досягти учні за допомогою спеціально розробленої програми, включаючи параметри місць навчання, норми забезпечення навчального процесу, кваліфікаційні характеристики вчителів» [4].

Всі рівні вищої освіти в Чехії відповідають Міжнародним нормам класифікації освіти (ISCED) і стандартам Євросоюзу, які знайшли своє відображення у звіті «Стандарти та рекомендації для гарантії якості вищої освіти в Європейському просторі» розроблені Європейською асоціацією з гарантії якості вищої освіти ENQA. У процесі створення стандартів і рекомендацій був прийнятий до уваги «Кодекс гарної практики», опублікований у грудні 2004 року Європейським консорціумом з акредитації (ECA), та інші документи: «Положення про узгоджені стандарти, процедури та рекомендації на європейському рівні (ESIB, квітень 2004)», «Положення про зовнішню експертизу агентств гарантії якості та акредитаційних агентств (ESIB, квітень 2004)», «Політика гарантії якості в контексті Берлінського комюніке» (EUA, квітень 2004) і «Положення про політику Болонського процесу» (EURASHE, червень 2004). І, нарешті, проблема створення єдиних стандартів розглядалася в міжнародному контексті шляхом порівняння стандартів зовнішньої оцінки якості з «Рекомендаціями для гарної практики», використовуваними міжнародною мережею INQAANE. Звіт складено співробітниками Європейської асоціації гарантії якості у вищій освіті (ENQA) спільно з Асоціацією європейських університетів (EUA), Національною Спілкою Студентів Європи (ESIB) та

Європейською асоціацією установ вищої освіти (EURASHE). У ньому представлені дії ENQA з реалізації подвійного доручення Берлінського комюніке 2003 р. з розробки «узгодженого набору стандартів, процедур та рекомендацій по гарантії якості» та «розробці адекватної системи зовнішньої експертизи гарантії якості та /або акредитаційних агентств і організацій».

До загального списку освітніх стандартів Чеської Республіки, згідно звіту Європейської асоціації з гарантії якості вищої освіти ENQA «Стандарти та рекомендації для гарантії якості вищої освіти в Європейському просторі» входять:

1. Європейські стандарти та рекомендації для внутрішнього забезпечення якості вищих навчальних закладів.
2. Європейські стандарти для зовнішнього забезпечення якості вищої освіти.
3. Європейські стандарти для агенцій гарантії якості.

Треба зазначити, що стандарти і рекомендації відносяться тільки до трьох циклів вищої освіти, описаним у Болонській Декларації, і не поширюються на галузь наукових досліджень і загального управління навчальними закладами [5].

Чехія, навчання в якій доступно для іноземців, увійшла до списку держав, що підписали Болонську угоду, і є членом зони Єдиного Вищої Освіти в Європі. Відповідно до закону «Про вищу освіту», чинному з 1 січня 1999 р., навчання у державних вузах Чехії стало безкоштовним для всіх студентів, включаючи іноземців, за умови навчання чеською мовою [6].

У чеській освітній системі вищої школи існує 3 форми навчання:

– очна форма – класичне навчання з 5-денним навчальним тижнем, передбачає значну частину самостійного навчання поза заняттями.

– комбінована форма містить у собі 2 дні аудиторних занять на тиждень (п'ятниця й субота) і підходить тим, хто вже працевлаштувався. Може замінятися вечірньою, дистанційною формою навчання чи екстернатом.

– заочна форма – не розповсюджена форма навчання у ЧР, містить у собі регулярні, але не великі за кількістю аудиторних годин й виконання домашніх завдань [1].

Вищі навчальні заклади поділяються на державні, відомчі та комерційні, з них близько 30 державних, 2 відомчих та 40 приватних. Всі вони пропонують навчання за акредитованими програмами на рівнях бакалаврату, магістратури й докторантури. Державні вузи засновуються і ліквідуються на підставі діючих законів. Відомчі вузи не є юридичними особами, тому входять до складу відповідних міністерств. З 2000 року існують комерційні інститути, яким для початку освітньої діяльності необхідно отримати ліцензію Міністерства освіти, молоді та спорту.

За визначенням міжнародного тезаурусу «програма підготовки» це «створений в рамках системи освіти документ, що визначає зміст і кількість знань, умінь і навичок, призначених до обов'язкового засвоєння з тієї чи іншої навчальної дисципліни, розподіл їх за темами, розділами і періодам навчання» [7].

Освітні програми підготовки фахів різних галузей існують на двох рівнях: національна (*RVP*) та програма, розроблена вищим навчальним закладом (*ŠVP*). Остання розробляється на основі національної з докорінним дотриманням усіх норм та постанов. Треба зазначити, що всі освітні програми адаптовані до загальноєвропейської системи обліку навчальної роботи студентів при освоєнні освітньої програми або курсу (ECTS).

Бакалаврська програма підготовки спеціалістів сфери туризму здійснюється на основі рамкової освітньої програми для галузі освіти 65-42-M/02 Туризм (*Cestovní ruch*) виданої Міністерством освіти, молоді та спорту № 12 698/2007-23 від 28.06.2007 р. [2]. Складається вона з 12 розділів: загальна характеристика навчальних програм галузі туризму для різних освітньо-кваліфікаційних рівнів, цілі професійного навчання, компетенції випускника, можливості працевлаштування випускника, організація навчального процесу, освітні програмами для індивідуального навчання (вечірне, екстернат, комбіноване або дистанційне навчання), макет навчального плану, наскрізні питання (проблеми адаптації громадянина в демократичному суспільстві, людина і навколишнє середовище та ін.), принципи організації вищої освіти (*ŠVP*), умови реалізації освітньої програми, умови реалізації освітньої програми для людей з обмеженими фізичними можливостями, умови реалізації освітньої програми для людей старшого віку.

Після отримання базової освіти та згідно рамкової освітньої програми встановлюються вимоги до для вступу абітурієнтів на подану спеціальність регулюються Законом № 561/2004 Coll. – § 59, 60, 83, 85 (2), § 63,16, 20, 70. У цих пунктах зазначено, що рівень освіченості абітурієнтів повинен відповідати таким вимогам:

- застосування чеської мови на рівні прийому, відтворення та інтерпретації;
- використання знань мови і навичок у реальному житті, вміння чітко та злагоджено сформулювати думку;
- розуміння важливості та значення культури самовираження для прийняття в соціумі та працевлаштування;
- надання критичної оцінки отриманій інформації та осмислена її передача комуніканту;
- розуміння мови, як явища, яке відображає історичний та культурний розвиток нації.

Термін та форми навчання:

- очна форма навчання складає 4 роки;

- короткострокові курси в очній формі – 1-2 роки за умови наявності вищої освіти (сертифікат GCSE) 1-2 роки в очній формі;
- вечірнє, екстерн, комбіноване або дистанційне навчання строком не більше 5 років.

Кількість годин за освітньою програмою підготовки фахівців спеціальності «туризм» рівня «бакалавр» розрахована на 180-240 ECTS кредитів (за весь період навчання), де мінімальна кількість годин на кожен окрему галузь знань складає від 128 до 140 годин. Перелік дисциплін, які входять до складу освітніх галузей наведено у шостому розділі програми підготовки 65-42-M/02 Cestovní ruch. Мінімальна щотижнева кількість навчальних годин на кожен рік складає 29. До їх складу обов'язково повинно бути включено 2 години занять фізичного виховання чи оздоровчо-розважальних заходів [2].

Треба зазначити, що за весь період навчання студент зобов'язаний пройти згідно освітньої програми як найменше 4 тижні фахової практики на туристичному підприємстві.

Таблиця 1

Зміст навчальної програми з урахуванням загальної кількості годин для студентів спеціальності «туризм» рівня «бакалавр» денної форми навчання

Освітня галузь	Мінімальна кількість аудиторних годин за весь період навчання	
	на тиждень	усього
Мовна підготовка		
- Чеська мова	5	160
- Дві іноземні мови (на вибір)	16	512
Соціальні науки	5	160
Природничі науки	4	128
Математичні науки	8	256
Естетичні науки	5	160
Науки, що стосуються питань здоров'я людини	8	256
Інформаційні науки	4	128
Економіка та бізнес	10	320
Географічні та історико-культурні науки	7	224
Туризмологічні науки	10	320
Комунікаційні науки	4	128
Наскрізнi дисциплiни (громадянин в демократичному суспiльствi, людина i навколишнє середовище та iн.)	42	1 344
Загальна кількість	128	4 096

Організація освітнього процесу відбувається за дотриманням таких принципів:

- широка диференціація напрямків підготовки фахівців сфери туризму;
- чітке визначення нормативів теоретичного та практичного навчального навантаження, до якого обов'язково входить вивчення 1-2 іноземних мов;
- високі вимоги до рівня професійної підготовки викладачів навчальних закладів;
- належні умови для забезпечення студентам та працівникам освітніх закладів можливостей для ефективної діяльності (створення навчальних лабораторій);
- систематичний контроль за діяльністю працівників закладу, об'єктивна оцінка навчальних результатів студентів (отримання стипендій та грантів);
- співробітництво з державними органами освіти, регіональними та міжнародними організаціями сфери туризму.

Після закінчення чотирирічного навчання, складання державного іспиту та захисту дипломної роботи випускникам присвоюється титул (ступінь) «бакалавр» (Bch.).

Кваліфікація «бакалавр з туризму» дає можливість працевлаштування в якості штатного робітника туристичного агентства та оператора; консультанта туристичного інформаційного центру чи готельного комплексу; туристичного гіда; спеціаліста сфери державного управління в сфері туризму.

Таким чином, освітні стандарти та програма підготовки фахівців спеціальності «туризм» освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» відповідають інноваційним підходам європейської системи освіти, забезпечують високу якість професійної підготовки фахівців сфери туризму.

Перспективи подальших досліджень полягають у проведенні порівняльного аналізу підготовки фахівців сфери туризму у вищих навчальних закладах Чехії та України.

Список використаної літератури

- 1. Zákon** o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.msmt.cz/dokumenty/zakon-o-overovani-a-uznavani-vysledku-dalsiho-vzdelavani>.
- 2. Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 65-42-M/02 Cestovní ruch.** Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy dne 28. 6. 2007, č. j. 12 698/2007-23.
- 3. Державна** цільова програма розвитку туризму і курортів на 2011-2015 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vuppi.at.ua/publ/zakonodavc_ha_baza_shhodo_invalidiv/vidpochinok_invalidiv/koncepcija_derzhavnoji_cil_ovoji_programi_rozvitku_turizmu_v_ukrajini_na_2011_2015r_r/23-1-0-164.

4. До питання філософії стандартів у галузі вищої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vidomo.if.ua/index.php/kisil/319-standart> 5. Стандарты и рекомендации для гарантии качества высшего образования в европейском пространстве. – Йошкар-Ола: Аккредитация в образовании, 2008. – 58 с. 6. Вища освіта в Чехії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://immigration.cz/education.html> 7. Тезаурус ЮНЕСКО [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://databases.unesco.org/thesru/>.

Захарченко В. Ю. Освітні стандарти та програма підготовки фахівців спеціальності «туризм» освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» в Чеській Республіці

Згідно поставленої мети, у статті наведені поняття освітній стандарт та програма підготовки; визначені основні стандарти туристської освіти в Чехії; розглянуто структуру програми підготовки фахівців спеціальності «туризм» рівня «бакалавр» в Чеській Республіці.

Ключові слова: освітній стандарт, програма підготовки, бакалавр, туризм.

Захарченко В. Ю. Образовательные стандарты и программа подготовки кадров специальности «туризм» образовательного уровня «бакалавр» в Чешской Республике

Согласно поставленной цели, в статье приведены понятия образовательный стандарт и программа подготовки, определены основные стандарты туристского образования в Чехии; рассмотрена структура программы подготовки кадров специальности «туризм» уровня «бакалавр» в Чешской Республике.

Ключевые слова: образовательный стандарт, программа подготовки, бакалавр, туризм.

Zakharchenko V. Yu. Educational Standards and Program Specialty «Tourism» «Bachelor's» Degree in Czech Republic

According to this goal, the article considered the concept of educational standards and program, the basic standards of tourism education in Czech Republic, considered the structure of programs specialty «tourism» «bachelor's» degree in Czech Republic.

All levels of higher education system in Czech Republic fits international norms Classification of Education (ISCED) and European Union standards, as reflected in the report «Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area» developed by the European Association for Quality Assurance of Higher Education ENQA.

Educational programs for various industries specialties exist at two levels: national (RVP) and program developed by university (ŠVP). The latter is developed on the basis of fundamental national compliance with all rules and regulations. It should be noted that all educational programs adapted to the

European accounting system of training students in the development of an educational program or course (ECTS).

Bachelor's program of tourism training is based on a framework of educational program 65-42-M/02 Tourism (Sestovní ruch) issued by the Ministry of Education, Youth and Sports number 12 698/2007-23 on 28.06.2007.

Key words: educational standard, program, bachelor, tourism.

Стаття надійшла до редакції 30.04.2013 р.

Стаття прийнята до друку 31.05.2013 р.

Рецензент – кандидат педагогічних наук, доцент Дітковська С. О.

УДК 378.011.3 – 051:338.488.2 (100)

О. Є. Кашинська

ДОСВІД ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА В РОЗВИНЕНИХ КРАЇНАХ СВІТУ

Актуальність дослідження. Індустрія гостинності є однією з найбільших галузей світової економіки, яка бурхливо розвивається. За останні роки туризм став доступний широким верствам населення завдяки соціальному, політичному та економічному прогресу. Одночасно із зростанням загального числа туристів помітний розвиток одержала інфраструктура туризму й основний її компонент – готельне господарство. Високі темпи розвитку цієї сфери в поєднанні зі складною ситуацією на ринку праці загострюють проблему якісної підготовки кадрів.

У даний час, як показує аналіз діяльності вітчизняних готелів, послуги, що надаються іноземним туристам та громадянам нашої країни, як правило, поступаються світовим загальновизнаним стандартам. Це неминуче знижує рівень привабливості поїздок до України та конкурентоспроможність вітчизняної галузі гостинності. У той же час, за прогнозами Всесвітньої туристської організації, в найближчі роки очікується збільшення потоку туристів до України, що загострює проблему підвищення якості підготовки фахівців для всієї багатогалузевої структури туристської індустрії, в тому числі, й для підприємств готельного бізнесу. Таким чином, в умовах становлення українського туристського ринку проблеми підбору та якісної професійної підготовки кадрів для готельного господарства є першочерговими. Тому, на нашу думку, доцільним є вивчення та застосування досвіду організації навчання майбутніх фахівців готельної сфери країн, що вже мають розвинену та всесвітньо визнану систему професійної освіти.